

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

122:2 • 2002

En nationell strategi?

Av Nils Erik Forsgård

Målet var folket. Det var kring det finska folket som Johan Vilhelm Snellman och Zacharias Topelius sökte skapa en nationell strategi, i slutändan kanske också en självständighet. Orsaken var enkel. Det är folket som bygger landet. Det är folket som går i krig. Det är folket som hyllar monarker. Om allt detta var både Topelius och Snellman ense. Men på ytan var deras strategier divergerande. Topelius sökte framtiden genom barnen och sagorna genom pedagogiskt hållna läseböcker för barn, genom en framtida potentialitet. Snellman sökte samtiden genom de vuxna och filosofin, genom ett slags given samtid och realitet.

Topelius skrev sagor och, huvudsakligen på 1850-talet, *Fältskärens berättelser*, en kronologiskt framåtskridande berättelse om Finlands historia under knappa tre århundraden speglad genom och för det finska folket. Anslaget var här ännu överblickande och principiellt sorglöst, optimistiskt. För romanen hämtade han ledande tankar från konflikten mellan Geijer och Fryxell om aristokratfördomandet i den svenska historien. Topelius själv var på Geijers sida, en av dem som fördömde, till förmån för det kungatrogna och lojala folket.

Snellman publicerade i början av 1840-talet *Läran om staten*, en allvarlig och tungrodd filosofisk traktat präglad av Hegel och styrd av en enda tanke; framväxten av ett finskt nationalmedvetande. I själva verket handlade det hela om etablerandet av en statsnationalism, med ett tillhörande statsfolk. Med folket förstod både Topelius och Snellman (liksom den stora franska encyklopedin från 1700-talets mitt) den samhällsgrupp som stod utanför den sociala och politiska eliten. Denna samhällsgrupp bestod närmast av bönder, hantverkare och arbetare. I Finland, liksom i Sverige, nyttjade man

Nils Erik Forsgård (f 1968), är fil dr i idéhistoria vid Helsingfors universitet och verksamt som Junior Professor vid Nordeuropa-Institut i Berlin. Forsgård disputerade 1998 på avhandlingen *I det femte inseglets tecken – en studie i den äldrande Zacharias Topelius livs- och historiefilosofi*. Av hans senaste arbeten kan nämnas *Alias Finkelstein. Studier i antisemitisk retorik*.

Adress: Nordeuropa-Institut, Humbolt-Universität zu Berlin, Unter den Linden 6, 10099 Berlin, Tyskland.

E-post: nilserik.forsgard@berlin.de, nils.forsgard@helsinki.fi

begreppet allmogen som ett slags synonym för folket, möjlig närmast på grund av den mycket låga industrialiseringsgraden och frånvaron av en påtaglig industriarbetarklass.

Topelius var en professionell historiker, professor i historia vid Kejserliga Alexanders-universitetet i Helsingfors. Han undervisade i geografi och historia och skrev föreläsningarna ord för ord, för egen hand. Snellman i sin tur framträdde gärna som filosof och tidningsman, skrev böcker och artiklar i flera olika inhemska publikationer och invecklades i allehanda debatter. Snellmans syn på den finska historieskrivningen, på makten över minnet, växte fram i recensioner av historiska arbeten, i betraktelser över böcker skrivna av andra. I en essä år 1856 förklarade Snellman att historieskrivningens uppgift består i att beskriva vad som "öfvergått från nation till nation, från stam till stam, från den ena tidsåldern till den andra", och att i denna process särskilt ta fasta på vad den inre utvecklingen, vad han också kallade den mänskliga bildningen, "i sin nya form blifvit".¹

Mycket hade Topelius och Snellman gemensamt och båda var de inflytelserika vad gällde såväl nationsbygget som den kollektiva självförståelsen i landet under 1800-talet och senare. Upptäckten av det finska folket sammanföll rent tidsmässigt med byggandet av nationen och med den allmänna professionaliseringen av vetenskaperna, också historievetenskapen.² Där Topelius var en fjäder var Snellman en radikal hammare, och när Topelius på ålderdomen omsider blev en konservativ hammare var Snellman redan död.

Snellman, liksom också Topelius, hyllade vad vi idag kallar det populärvetenskapliga. Han förkastade det lärda detaljstudiet, den "lilla detaljen". Han tog avstånd från en historieskrivning som ville låta Finlands historia bestå av en namnförteckning över landets alla invånare. Han efterlyste allmänfattliga översiktsframställningar där det finska folkets utveckling till nationellt självmedvetande skulle belysas ur alla tänkbara synvinklar. Topelius uppfyllde önskemålet genom att skriva romaner och noveller om det finska folket och gestalter ur den gemensamma svensk-finska historien. Romanerna hade ett historiskt innehåll och en historiskt motiverad moral, med kristna förtecken.

Man kan kanske, rent allmänt, säga att Topelius nationella strategi bestod i ett höjande av det folkliga gudsmedvetandet, medan Snellmans nationella strategi bestod i ett höjande av den folkliga förnuftsgraden. Den principiella omsorgen om folket var gemensam. Biblicisten Topelius trodde att det tusenåriga fredsriket stod för dörren, att historien skulle nå ett slut med Kristi snara återkomst och med en nationsuttraderande folksamling i Jerusalem.³ Tanken måste ha varit högst revolutionär också i Topelius egen samtid och kan inte ha befrämjat fennomanernas inomvärldsliga fokusering på en snar förändring av de rådande sociala eller språkliga förhållandena. I ett föredrag "Om humanitetens betydelse" år 1851 hade Snellman konstaterat att målet med Försynens gång på jorden är att förverkliga Guds rikes ständiga och oavbrutna inomvärldsliga tillväxt. Med Guds rikes tillväxt avsåg Snellman en oavbruten förkovran i vad han kallade tingens allmänna ordning.⁴

Både Snellman och Topelius uppfattade den finska historien som en kulturhistoria. Den politiska historien var Sveriges. Med själva begreppet kulturhistoria manade man fram händelser och gestalter med anknytning till den sedliga, intellektuella eller religiösa odlingen i landet. Denna kulturhistoria hade ingen bestämd gräns, men den hängde förstås nära samman med vetenskapens och historieforskningens framsteg. För Snellman synes begreppet kultur också ha implicerat en fråga om bildning i mera exklusiv bemärkelse, d v s närmast en fördjupning av eller ett förallmänligande av en äldre tids lärdomshistoria. Kulturhistorien i denna betydelse var alltså ett slags urkunds- eller litteraturforskning, inte primärt en föremåls- eller traditionsforskning.

Det var en uttalad och bestämd finsk-nationell infallsvinkel som styrde Snellman. Han anklagade den gränsöverskridande kristendomen för att låta nationalmedvetandet slitas sönder i en svävande kosmopolitism. I en artikel i *Litteraturblad* år 1860 attackerade han också den "flacka" kosmopolitism och liberalism som hade ställt sig upp som fiende till nationaliteternas rätt. Kosmopolitismen och liberalismen hade enligt Snellman sin grund i 1700-talets naturrätt, och sökte proklamera den "nakna vildens rätt att styra mensklighetens öden [...]".⁵ Den enda mänskliga kultur som historien känner är den som bärs upp av de enskilda nationerna, skrev Snellman. Han efter-

1. J V Snellman, "Mänskliga utvecklingens historia", i Raimo Savolainen et al (red), *Samlade arbeten VII, 1850–1856*, Helsingfors 1996, s 261f, s 264, citatet s 263.

2. Jfr Max Engman, "Folket – en inledning", i Derek Fewster (red), *Folket. Studier i olika vetenskapers syn på begreppet folk*, Helsingfors 2000, s 7–18.

3. Nils Erik Forsgård, *I det femte inseglets tecken. En studie i den åldrande Zacharias Topelius livs- och historiefilosofi*, Helsingfors 1998.

4. Snellman, "Om humanitetens betydelse", i Savolainen 1996, s 479, s 483.

5. J V Snellman, "Hvad en nations språk har att göra med den allmänt mänskliga bildningen", i Raimo Savolainen et al (red), *J V Snellman. Samlade arbeten IX, 1859–1860*, Helsingfors 1997, s 257.

lyste en litteratur präglad av nationalitetens stämpel. Bara den typen av litteratur kan locka inhemska läsare. Han kritiserade Runebergs dikt om "Vårt land" för att den inte innehöll en konstruktiv och framåtsträvande dimension. Landet var fattigt och skulle så förbli, hade Runeberg tänkt och skaldat, mot vilket framstegsmannen Snellman kraftigt opponerade sig med tankar om aktiv handling för ett förverkligande av världens påbud om en särskild finsk nationalanda.

Snellman var kollektivist och ville etablera en nationell enhetskultur. Folkanden hade uppenbarat sig och den talade finska. Topelius var också kollektivist, men på ett annat och mera diplomatiskt sätt. I enlighet med Snellmans programmatiskt nationella enhetskultur skulle den svenskspråkiga befolkningen i landet så småningom bli finskspråkig. Problemet med svenskan i landet var, menade Snellman, att majoriteten av befolkningen inte behärskade språket och att språket därför inte återspeglade folkets eller kollektivets andliga och genuina ursprung, dess historia. Med tilltagande ålder verkar Topelius ha ställt sig alltmer skeptisk till tanken på en finskspråkig enhetskultur och kritisk till den fennomanska historieskrivningens försök att nullifiera den svenska kulturens betydelse för landets utveckling.

I ett föredrag år 1843, "Äger finska folket en historie?", hade en ung Topelius slagit fast att Finlands historia i allt väsentligt var en kulturhistoria, och att landet inte kunde göra anspråk på att äga någon egen politisk historia före föreningen med Ryssland år 1809. Däremot hade det finska folket under denna "förhistoria", alltså under det svenska väldet, genomgått en politisk uppfostran.⁶ I sitt föredrag hade Topelius i nationalromantisk anda funnit den finska nationalitetens (folkets) första uttrycksformer i myterna och folksägnera. I myterna hade folkanden sitt fäste, om än i diffus och otydlig form. Vid sekelskiftet 1800 hade dock förutsättningarna för folkets historia, dvs en medveten nationalitet, etablerats. Den under århundraden slumrande "Folkanden" hade vid denna tidpunkt realiserats, och folket hade kommit så nära sitt statliga medvetande som bara möjligt. I nationsbyggandet såg Topelius ett effektivt medel att nå fram till ett kollektivt kristet gudsmedvetande. Nationalstatens främsta uppgift var att skapa förutsättningarna för det individuella och kollektiva gudsmedvetandet, vilket i sin tur var en direkt förutsättning för rörelsen mot Guds rike.

6. "Äger Finska Folket en Historie?", *Joukahainen*, 1845, andra häftet, s 210 och 216; Olof Mustelin, *Studier i finländsk historieforskning 1809–1865*, Helsingfors 1957, s 220f.

Topelius menade att Finlands lösgörande från Sverige och föreningen med Ryssland hade varit förutbestämt från den dag när "Rurik grundlade ett rike vid Ilmen", och att en "förkänsla" av denna förening hade genomgått landet och folket alltifrån tiden för Stora ofredens dagar.⁷ Den svenska kulturen representerade för Topelius "världsidéns" (kristendomens) ankomst till landet. Han förkastade alla påståenden om att de svenskspråkiga i landet skulle ha förtryckt, förtrampat eller utnyttjat den finsktalande befolkningen. Han talade i stället om "solidaritetsförhållandet" mellan Sverige och Finland.⁸ Det svenska elementet i Finland var enligt Topelius historiskt berättigat och kulturhistoriskt nödvändigt – och alla försök att förneka detta förhållande vore att inte endast förneka historien utan också att förneka banden till övriga västeuropeiska länder. Om den svenskspråkiga befolkningen och den germanska kultur som med denna befolkning hade inströmmat i Finland skrev Topelius:

Det är mer än ett faktum, mer än en tradition; det är ett civilisationselement. Det är ett handtag, hvarmed vesteuropa fasthåller Finland – det är en af dessa bryggor till mänskligheten som hvarje folk behöfver [...].⁹

Frågan om det svenska i Finland, om Finlands eventuella tacksamhetsskuld till Sverige, utvecklades under den senare delen av seklet till en veritabel stridsfråga med den implicita innebörden: vem äger makten över minnet? Från ungefär 1850-talet började man använda historien som slagträ för att befrämja allehanda ideologiska strävanden och målsättningar. Man skapade – avsiktligt – historiska betoningar som befrämjade den egna saken och de egna målsättningarna, i samtiden. Mot varandra stod fennomaner och svekomaner, i viss utsträckning finskspråkiga liberaler. De förra tog rent generellt avstånd från vad de i historiskt perspektiv uppfattade som det svenska förtrycket, medan de senare betonade den svenska och västerländska kulturens allmänna betydelse. Många av de svenskspråkiga historikerna uppfattade Snellmans och fennomanernas eftersträlvade folklighet som ett försök att lägga beslag på ett minne som inte hade en grund i historiska fakta.

7. "Alexander I", i Z T Topelius, *Samlade skrifter, Smärre skrifter*, 1904, s 215.

8. *Föreläsning*, 21.2.1867, coll 244.129, Topeliussamlingen, Helsingfors universitetsbibliotek. Topelius skrev: "När Sv.[erige] gifvit oss en andel i dess europ [europeiska] maktställning och dess krigiska ära, så äro dessa glänsande minnen till en icke ringa del köpta med finskt blod. Sjelfva folken ha blandat blod med hvarandra; i Fds ådror flyter mycket sv. blod, i sv:s ådror flyter kanhända ännu mera finskt. Och på samma sätt har en del af den ena nationens utmärkande karaktersdrag öfvergätt till den andra: [...]"

9. *Föreläsning*, 21.2.1867, coll 244.129.

En av de stora stridsfrågorna från 1850-talet och framåt lydde: Har den svenska tiden varit en bra eller en dålig tid för Finland och det finska folket? Nationalitetstanken var här historiens röda tråd.

De finsksinnade historikerna, med filosofen Johan Vilhelm Snellman som lärofader och med professorn i historia Yrjö Koskinen som den förste efterföljaren, ville skriva en finsk historia som innehöll så få svenska eller utländska inslag som möjligt. Man sökte en rak och konsekvent linje från det dunkla förflutna in i samtiden och denna linje skulle visa att det hade funnits ett Finland och ett finskt, eller finskspråkigt, folk bosatt inom landets gränser ända vid tiden för Kalevala och myterna. Målsättningen för män som Snellman och Koskinen var att ge det finska folket en egen finsk identitet, en identitet som detta folk inte behövde mobilisera och ta till sig genom att tala knagglig svenska eller genom att tänka på eller drömma om svenska kungar och drottningar.

År 1869 publicerade Yrjö Koskinen sin *Oppikirja Suomen kansan historiassa*. Den översattes till svenska år 1874 under rubriken *Finlands historia från den äldsta tiden intill våra dagar*. Boken var fennomanskt riktad och utgick från en sekellång motsättning mellan Sverige och Finland. Tanken var enkel. Historieskrivningen skulle fokusera på händelser och skeenden där man kunde skönja självständiga finska initiativ, såsom exempelvis Klubbekriget. Ett annat populärt ämne bland de finsksinnade historikerna var därför också Anjalaförbundet, d v s adelsoppositionen mot Gustav III. Koskinens bok bemöttes av skarpa inlägg från de svenskspråkiga historikerna i Finland. Professor C G Estlander, mannen bakom Svenska litteratursällskapet i Finland, noterade syrligt i en samtida recension i liberala *Helsingfors Dagblad* att Koskinen hade försökt omvärdera det svenska rikets historia utifrån en av provinserna och att hans bok representerade ett försök att göra "schackbrädets kung matt med idel bönder".¹⁰

Historieskrivningen blev den kanske tyngsta hörnpelaren i den fennomanska ideologin och rörelsen i strävan att skapa och lyfta det finska folket. Med historiens hjälp skulle man förklara och definiera, identifiera och rättfärdiga.

De svenskspråkiga historikerna opponerade sig och tog avstånd från vad de uppfattade som illvilliga försök att projicera svallande och nationsbyggande känslor i samtiden på det länge sedan förflutna. Man betonade i

stället behovet av en historia om det enade fäderneslandet, en historia som var renons på alla former av finsk separatism i det förflutna. Man talade gärna om Finlands historia som en provinshistoria och fann därmed provin-sen Finland vila inlindad i ett västerländskt, eller med andra ord svenskt och nordiskt, rätts- och kulturarv.

Man kan säga att det var Johan Vilhelm Snellman, och i viss utsträckning också Zacharias Topelius, som från 1840-talet framåt och en god bit in på 1900-talet lade grunden för och motiverade en tradition i finsk historieskrivning, som på ett ofta problematiskt sätt band samman dagspolitiska frågeställningar med själva historieforskningen. Både Topelius och Snellman kan i detta sammanhang definieras som fennomaner, med stort F för Snellman och med ett litet sådant för Topelius. Snellman är nämligen den som myntar begreppet *folkande*, och det är också han som gör klart för folket att denna folkande talar finska. Snellman formulerar en rätlinjig och inomvärldslig framstegs- och utvecklingstanke som går från dunkel forntid till strålände samtid och framtid.

Topelius däremot stod lite vid sidan om och höll med om det mesta, men tog sedan på ålderdomen avstånd från föreställningar om en finskspråkig enhetskultur i Finland till förmån för två språk och två befolkningar i ett enda och enat fosterland. Topelius blev dessutom på ålderdomen också utvecklingspessimist. Han tog konsekvent avstånd från Snellmans inomvärldsliga framstegsoptimism till förmån för en utomvärldslig förlossningsoptimism förverkligad i drömmen om Kristi tusenåriga rike. Han var samtidigt romantiker och kollektivist och förkastade alla former av egenkär individualism. Topelius, som trodde på Gud och Försynen och som gärna ville bilda och höja folket genom sagor och läseböcker, men som inte ville se en enspråkigt finsk framtid i Finland, blev därmed, och delvis mot sin vilja, ett vapen i händerna på fennomannerna. Också Topelius trodde att det finska folket hade en särskild historisk mission att uppfylla. Blotta tanken på, eller talet om, en särskild mission, gjorde att han med värme välkomnades i det fennomanska lägret. För både Topelius och Koskinen hade människan en given plats, folket en särskild uppgift, historien en förutbestämd målsättning och över alla dessa jordiska rörelser vakade försynen eller Gud.

Yrjö Koskinen, liksom före honom Snellman, trodde att folket skulle nå sin fullkomning i staten, men detta folk talade uteslutande finska och var samtidigt en ansiktslös massa utan individuella särdrag. Koskinen tog försynen som en garant för den finskspråkiga befolkningens hävande till höjderna ur

10. Max Engman "Historikernas folk", i Fewster 2000, s 34f.

dess sekellånga förtryck under den svenska övermakten. Koskinens samhälle var en skådeplats för motstridiga ideologier, men det var framför allt en plats där fennomansins obönhörliga segertåg gick hand i hand med försynens vakande öga över världen och landet. Koskinen, liksom Topelius, talade om försynen och Gud, medan däremot deras efterträdare som professorer i Helsingfors, E G Palmén och Danielson-Kalmari, ersatte försynstänkandet med darwinism och med en därmed sammanhängande föreställning om ständigt framsteg och utveckling. Fennomannen Danielson-Kalmari, Topelius efterträdare på professorsstolen i Helsingfors, utvecklade en historiesyn som var en blandning av darwinism, hegelianism, snellmanianism och influenser av Koskinen. Darwinismen blev i det fennomanska historikerlägret en vetenskaplig motsvarighet till försynens och Guds styrande hand. Med denna darwinism kunde man på ett modernt sätt och med en modern terminologi motivera den finskspråkiga befolkningens obevkliga och ofrånkomliga rörelse framåt.¹¹

Detta var en tanke som Topelius inte kunde omfatta. Som en konsekvens av sin finalistiska eller teleologiska tro på Kristi snara återkomst och ett fredsrike på jorden trodde han på en kommande och nationsutraderande folksamling i Jerusalem som den största, högsta och, framför allt, som den slutgiltiga arten av organiserat mellanfolkligt umgänge. I det utvecklingsoptimistiska sammanhanget glömde man också gärna bort att Topelius av företrädesvis religiösa orsaker var en inbiten antidarwinist. Hans syn på den enskilde individen som ett redskap för försynen kunde däremot lätt tolkas och omvandlas till ett kollektivistiskt och fennomanskt vapen riktat mot de svenskspråkiga i Finland.

De svenskspråkiga historikernas svar på Snellman, Koskinen, Danielson-Kalmari och, i viss utsträckning på Topelius, tog sig därför ett antal olikartade uttryck, i synnerhet vad gällde forskningsstrategier. För att försvara det svenska kulturarvet, eller med andra ord hela det svenskspråkiga inslaget i Finland, gick man in för en källfokuserad historieskrivning, en historieskrivning som undvek allmänna generaliseringar. Den svenskspråkiga historieskrivningen kom samtidigt att betona individens betydelse framom kollektivet och att peka på de mänskliga valmöjligheternas betydelse framom en providentiell eller för eviga tider fastslagen historias rörelser. Den ledande historievetenskapliga svenskspråkiga motskriften i denna strid var M G Schybergsons *Finlands historia*, från år 1887.

11. För detta resonemang, jfr Pekka Ahtiainen & Jukka Tervonen, *Menneisyiden tutkijat ja metodien vartijat. Matka suomalaisen historiankirjoitukseen*, Helsinki 1996, s 48.

I motsats till Koskinen var Topelius alltid mån om att betona den svenska kulturens betydelse för Finland och det finska samhällslivet. Samtidigt tog han avstånd från adeln och privilegierna och såg med respekt och kärlek på folkets sekellånga lojalitetsband till de svenska kungarna. Han ville i princip också skrota de sociala skillnaderna och ge bönder och hantverkare en chans att stiga på samhällets klätterstege, att bli ett statsbärande folk. Men denna tanke har hos Topelius ingen språklig dimension, utan blott och bart en social dimension.

Mot slutet av seklet trodde den fennomanska intelligentian dock gärna att historikern Topelius principiella omsorg om folket också hade en språklig dimension och man slöt därför den omåttligt populära berättaren i sin allt bredare famn. Och när fennomannerna slöt Topelius i sin famn blev han automatiskt en suspekt gestalt i de svenskspråkigas led. I sin strävan att bygga en nation av ett enhetligt och tvåspråkigt folk uppfattades också Topelius som en opålitlig fennomann, medan han själv alltid betonade enhet och samhörighet mellan de båda språkgrupperna. Kritiken från många svenskspråkiga i samtiden var skarp. *Boken om vårt land* (1875), en läsebok vid läroverk, kritiserades exempelvis för en överbetoning av det finska på bekostnad av det svenska. Genom dunkla resonemang, menade folkskolläraren Elis Lagerblad i en recension år 1879, hade Topelius sökt bortblanda förhållandet att det fanns nationella skillnader i landet. Enligt Lagerblad borde Topelius ha lärt sina unga läsare att förstå skillnaden mellan en social och politisk enhet (populus) och en etnografisk enhet (natio). Lagerblad skrev:

Såsom en icke ringa brist hos läsestycket om Finlands svenska befolkning vilja vi slutligen framhålla, att deri icke med ett ord omnäms att en betydande del af Finlands bildade samhällsklasser, särskildt i städerna, tillhör denna befolkning.

I förordet till den fjärde upplagan av *Boken om vårt land* (1883) svarade Topelius indirekt på Lagerblads kritik. I språkfrågan konstaterade han att han inte ville ha något med "den nya upptäckten" av två folk i ett fädernesland att göra, utan att boken kände två språk och två befolkningar, men endast ett folk. *Boken om vårt land* lästes som obligatorium i skolorna i Finland långt in på 1900-talet.

Konflikten (språkstriden) mellan det finska och det svenska spillde över också på 1900-talet. I en essä har Max Engman visat på de tydliga skiljelinjer som uppstod i samband med Gustav II Adolf-jubileet år 1932. De svensk-

språkiga historikerna ville med en staty och en park i Helsingfors markera det nordiska och det västerländska i den svenske kungens liv och gärning. De finsksinnade historikerna ville i stället fira och resa en staty över de finska soldaterna, eller hakkapeliterna, inte över en "främmande" eller "utländsk" kung. Ett antal äldre historiker föreslog en kompromiss, en staty som skulle visa konungen omgiven av sina trogna hakkapeliter.¹² Den sistnämnda lösningen skulle sannolikt också ha tilltalat Topelius. I sin iver glömde nämligen de finsksinnade historikerna gärna bort att Topelius i sina universitetsföreläsningar och i *Boken om vårt land* hade höjt Gustaf II Adolf till skyarna som den störste av alla regenter i svensk-finsk historia: Enligt Topelius var det den svenske kungen som på slagfälten under Trettioåriga kriget för första gången hade fört finnarna i kontakt med det övriga Europa, och för detta skulle han hyllas och hedras.

Summary: A National Strategy?

The nineteenth century was also a century of nation building in Finland. The philosopher Johan Vilhelm Snellman and the author and professor of history Zacharias Topelius wanted to create a unified nation and a unified Finnish people with common and historically-based values. The problem in this respect was not the least the language. Would a unified people in a unified nation speak exclusively Finnish or both Finnish and Swedish? This was not just a practical question, but also had a fundamental philosophy of history dimension that influenced different ways of describing history. The question was if the Swedish period had been a good or a bad period for Finland. Finnish-oriented historians, under the leadership of the fenno ideologue and leader Yrjö Koskinen, and using Snellman as his philosophical guide, tended to generally answer no to this question. The Swedish-oriented historians answered yes to this question and therefore tried to link Finland in the common Nordic or Western value system. As a historian and author, Zacharias Topelius sought out moderation, but his intentions were often misunderstood and the Swedish-language historians sometimes called him *fennoman*. One of the sources of the misunderstanding was Topelius' general philosophy of history. Like many of the fenno historians, such as Yrjö Koskinen, Topelius believed in providence and in an other-worldly pre-

determined historical development. But while Koskinen and others thought that this development would eventually bestow the Finnish-speaking population their just place in the development of the nation, Topelius believed that the goal of providence was to unite all the people of the world and all nations in Jerusalem. It was also the conflict between a worldly and an other-worldly development that separated Topelius from the development optimist Snellman. When the *fennomen* replaced providence with the modern Darwinism at the end of the century, Topelius strongly rejected Darwinism using religious arguments. Particularly at the end of his life, Topelius stated many times that Finland had room for two languages and that Finnish history also had room for the Swedish period.

¹² Max Engman, "Konungen eller hakkapeliterna? Gustav Adolfsminnet i Finland 1932", *Historisk Tidskrift för Finland*, 1990:4.